

02 H 1251



C

P

R
R

C



DISSERTATIO HISTORICA
DE
**CIMBRIS ET TEV-
TONIS,**
PRIMIS ROMANORVM ET GER-
MANIA HOSTIBVS,

Quam

IN REGIA FRIDERICIANA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS, ET PROVINCI-
ARUM BRANDENBURG. HÆREDE, & reliqua,

DIRIGENTE

CHRISTOPHORO CELLARIO,
HISTORIAR. PROFESS. P.

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI

A. D. XVI. DECEMBR. c1o1o001

EXPONIT

FRIDERICVS ANDREAS PETERSEN,
GLVCKSBVRGÆNSIS HOLSATVS.

HALAE MAGDEBURGICAE,
Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ.



33

DISSELTATIO HISTORICA
CIMBRIS ET TEV.
TOMI I.

FRIDERICI ROMANORVM ET GER.



FRIDERICI ROMANORVM ET GER.

CHRISTOPHORO ET ALIIS.

FRIDERICI ROMANORVM ET GER.



po
tiu
reg
qu
me
tri
ne
no
ni
ru
vi
&
res
pe
er

ar
G
pr



I.

Vitio humanæ non naturæ, sed negligentia fit, vt externa semper in laude; domestica in fastidio sint. Ad quæ enim noscenda mortales iter ingrediuntur, maria transmittunt, ea sub oculis posita & in solo patrio reperienda posthabent plerique. Citius sic inueneris qui de India, de Perside & Scytharum vasta regione magnifice verba faciant, quam qui patriam suam, & quo innati solo sunt, didicerint explicare. A quo peruerso more, quantum fieri potest, vt nos & nostros reuocemus, patriæque nostræ, cui spiritum debemus & vitæ alimenta, rationem potius, quam exterarum regionum habeamus; visum est nobis *antiquitates historię Germanicæ* excutere, & exercitationibus nonnullis explorare, vt cognoscamus, quæ vita maiorum, qui mores fuerint, quas sedes incoluerint, per quos viros, quibusque artibus libertatem & imperium tutati sint, & qua occasione tandem a barbarie ad cultiorem vitam moresque magis compositos transducti, veterem gloriam non perdiderint, sed ampliorem augustioremque effecerint, atque etiam conseruarint.

II. Vtinam vero in ipsa patria inueniamus, quibus vt argumentis atque testimoniis possimus, vt ab iis, qui hostes Germanorum fuere, illa petere necesse non habeamus: sed, proh dolor! ea fuit maiorum nostrorum ruditas atque barbaries,

baries, vt omnem doctrinæ cultum respuerent, & quidquid ad rerum gestarum memoriam gloriamque seruandam aliquid confert, in vniuersum ignorarent, præter incondita quædam carmina, quibus festis diebus, & in conuiujs, maiorum suorum res bello gestas celebrare adfueti fuerant; quæ vero, quod nullis litteris posteritati fuerunt tradita, diurnitatis memoriam haud potuerunt conseruare. Quidquid ergo de statu veteris Germaniæ habemus, Romanorum debetur industriæ, quamquam nec illorum monumenta, quæ de Germanis condiderunt, ad nostram ætatem & memoriam omnia peruenerunt, siquidem, quod dolendum est, Plinius maior seu auunculus, vt sororis filius lib. 111 epist. v prodit, quum in Germania militaret, somnio monitus, quasi a manibus Drusi Neronis, qui late victor ibi perierat, *Bellorum Germaniæ viginti libros* composuerat, de quibus, quæ temporum est iniuria, nec vola neque vestigium superstat. Pauca sunt quæ a Græcis habemus, neque hi fere aliunde quam ab Romanis acceperant: neque Romani aliunde quam ex bellis, cum ea gente gestis, habuerunt. Pugnatum autem plerumque fuit in limite aut etiam extra fines Germaniæ in alieno solo; raro in interiore Germanorum terra, quam pauci Romanorum ingresi sunt, nec vumquam omnem peruaserunt, sed contenti barbaros remouisse, ad suum reuenterunt limitem.

III. Primum *Germanorum* nomen, & vna virtus siue ferocia, Romanis bello Cimbrico & Teutonico innotuit, quum antea securi de illis intra Oceanum populis, trans Alpes & vltra Rhenum constitutis essent, & forte pauca, eaque incertiora de iis fando percepissent. Tum vero, quum aliquot illorum nationes irruptionem in Italiam tentarent, experti vsu sunt & repugnatione, qui Germani essent, & quam validi atque feroces, vtpote a quibus se suamque Italiam ægre atque difficillimis pugnis tuerentur. Quum ergo *Cimbri* & *locii*, primi ex Germanis fuerint, quos Romani exercitus

tus adspexerunt, illorumque audacia & robore mire sunt fati-
gati; de Cimbris *historiam Germanorum veterem* inchoare
res ipsa & ordo temporum postulat, de quibus in præsentia,
quæ inueniri potuerunt, proferemus.

IV. Plures gentes erant, quæ societate facta vno tem-
pore Italiam petebant, sedem in illa sibi occupaturæ; sed in
his princeps & præcipua erat gens *Cimbrorum*, a qua totum
illud bellum, a variis nationibus aduersus Romanos gestum,
Cimbricum fuit appellatum. Cimbri qui fuerint & vnde ve-
nerint, ignotum tum temporis Romanis erat. Germanicam
gentem, saltem Celticam esse, postquam congressi sunt, ex
corporis habitu & proceritate deprehenderunt; qua vero
in parte Germaniæ sedem habuerint, omnino ignorabatur:
nisi quod remotissimos Germanorum esse, & Oceani forsan
accolas, ex signis quibusdam coniciebant: quidam etiam
ex Sarmatia, seu Europæa Scythia, inde a Mæoti palude adue-
nisse crediderunt, vel quod patriam ibi habuerint, vel ex Ger-
mania eodem profectos: de qua re plura post, quum de illo-
rum itinere disseremus, proferetur. Plutarchus varie hæc
disputauit in Vita Marii pag. 411, ibidemque in illorum no-
men eiusque etymon inquiri. Primum ait, *Κίμβροι ἐπὶ τοῦ
μαζισσιτέρμανοι τὰς ληΐδας*, *Cimbros Germani vocant latrones*,
quasi commune nomen & appellatiuum sit, quod Teutonica
lingua latronem sonet. Plutarchus videtur ex Strabone hau-
sisse, qui lib. VII pag. 203. de Posidonio, vetere historico, di-
cit, *ὃ κακῶς εἰκόζειν, ὅτι ληστρικοὶ ὄντες ἢ πλάνητες οἱ Κίμβροι*,
non male coniecisse, prædones Cimbroſ & vagabundam gentem
esse, quales vtique cenſeri potuerunt, postquam patriam reli-
querant, nouas quæſituri vi & armis fedes. An vero ea vis
& notio ipsius sit vocabuli, vt Plutarchus credidit, nec vero
a Posidonio, neque a Strabone dictum fuit; non sine causa
dubitamus, immo negamus strenue. Quis enim tunc Ro-
manis dixit, latrones Germanis appellari *Cimbros*, quum ipsa

Germanorum gens illis adhuc incognita, multo magis lingua esset? quæ etiam sententia est Philippi Cluverii, clarissimi viri, lib. III German. antiq. cap. xxii. Nam quod necesse in cunctis migrationibus fuit, ut quo vaga gens transiret, prædando se sustentaret; id non sufficit ad probandum, nomen gentis prædones proprie significare. Ut ergo aliæ gentes Germanorum proprias appellationes habuerunt, quarum originem inuestigare non possumus: ita etiam Cimbrorum nomen censemus proprium fuisse, non commune aut appellativum.

V. Deinde Plutarchus a *Cimmeriis* alios id nomen deducere proponit, qui Asiæ supra Pontum populi fuerunt, quæ etiam Posidonii opinio fuit apud Strabonem, sed fallax utique & inutilis, ut quæ præter litterarum convenientiam, quamdam nihil quidquam probabilitatis habet. Tolerabilius est, quando idem Plutarchus dicit, gentes illas, e quibus Cimbri fuerunt, κοινῇ Κελτοσκύθας, communiter *Celtoscythas* dictos fuisse. Celtæ enim omnino fuerunt, ut omnes Germani. licet Gallis id nomen præcipue adhæserit: non autem proprie fuerunt Scythæ, licet propiores illis habitauerint, Oceano tamen interiecto. Nam ideo Scythas appellari, quod a Bosporo Cimmerio aduenissent, ut diximus, est tabulosum.

VI. De sede Cimbrorum, quam initio ignorabant; post bellum certiores facti Romani sunt, esse magnam peninsulam ab ostiis Albis in septemtrionem longe procurrentem. Strabo, χερσόνησον οὐκῆντες, *peninsulam inhabitant*, quæ inde a Ptolemæo lib. II cap. XI Κιμβρική Χερσόνησος, *Cimbrica Chersonesus* appellatur. Tacitus de Germania cap. xxxvii *Cimbros sinum Oceani tenere* dicit. Strabo videtur quidem a sinistra Albis ripa locare, siue inter Rhenum & Albim; verum sibi non constat, quia ibi nulla peninsula est, quæ tam numerosam gentem accipiat; Ptolemæus autem peninsulam illam
fatis

fatis accurate, quantum peregrinis tum temporis nosse licuit,
descriptam nobis reliquit.

VII. Antequam vero ad migrationem Cimbrorum
perlustrandam adgrediamur, de sociis illorum, ex Germania
adsumtis, aliquid adnotandum est. *Teutoni* hi a Cicerone
pro Lege Manilia cap. xx, Cæsare lib. i B. Gall. cap. xxxiii,
& xl, & lib. ii cap. iv ac alibi: Floro lib. iii cap. iii, Epi-
toma Liuii lxxvii vocantur, qui Plutarcho & Ptolemæo sunt
Τεύτορες, & Eutropio *Teutones* lib. v cap. i. Sociorum ceteri
in Gallia & Helvetia adsumti ad Germaniam nihil pertinent,
infra in hoc ipso Cimbrorum bello explicandi. Qui ergo
Teutoni olim dicti fuerint, in presentia disquirendum est.
Ptolemæus in Germania circa Chalufum fluvium, qui nunc
Traua vocatur & in Codanum sinum effunditur, *Teutonos*
proxime ab ortu aste Sueuos constituit. Pomponius Mela
videtur latius per insulas Oceani siue Codani sinus dispergere
lib. iii cap. i ii. *Super Albim*, inquit, *Codanus ingens sinus*
magnis paruisque insulis refertus est. Hac re mare, quod gremio
litorum accipitur, nusquam late patet, nec usquam mari simile,
verum aquis passim interfluentibus, ac sæpe transgressis, vagum
atque diffusum facie amnium spargitur - - - . In eo sunt
Cimbri & Teutoni: ultra, ultimi Germaniæ Hermiones. Sub-
obscure dictum: quia Cimbri in peninsula, vt supra proba-
tum: Hermiones in continenti videntur fuisse. Vbi ergo
Teutoni, si non in paruis magnisque Codani, de quibus tam
sollicite agit, insulis? Firmat hæsitantes ipse mox cap. vi.
In illo sinu, inquit, quem Codanum diximus, sex (sunt insulæ)
ex iis Scandinavia, quam adhuc Teutoni tenent, vt magnitudine
alias, ita fecunditate antestat. Sic Vossius legit & Gronovius:
alii Codanonia, vt etiam Cluuerius, qui lib. iii Germaniæ
cap. xl, de primaria Daniæ, Seelandia, interpretatur: prio-
res ultra fretum in Scandiam, australem Suedorum partem,
remouent, quæ priscis etiam fuit insula credita. Quoquo
modo

modò illud nomen sese habet (nam variant libri) exinde non incertum est, *Teutonos* Codani sinus insulas, quæ a Cimbrica Chersoneso vsque ad Scandiam sunt, quas nunc Danicas appellamus; & forte etiam in continente Germania partem circa Chalufum amnem eiusque ostia, quæ subiecta illis insulis sunt, incoluisse. Hinc est quod passim cum Cimbris, tamquam finitimi, apud prædictos auctores coniungantur. Neque vocabulum illorum tum temporis omnes Germanos significabat, sed tantum aliquos ex septemtrionalibus, quia Germania tum temporis per sinum illum & ultra in transmarinas regiones extendebatur. Sero factum, vt *Teutonorum* nomen toti Germaniæ imponeretur, quemadmodum a Gallicis nomen *Alemannorum*.

VIII. Duos hic populos habemus, qui egressi ex patria novas sedes quæsierint, Teutonos atque Cimbros. Quæ causa migrationis fuerit, nunc dispiciendum est. Strabo lib. VII post initium dicit, nonnullos tradere Cimbros *μεγάλη πλημμυρίδι ἐξελθεῖν ἐκ τῶν τόπων*, magna inundatione coactos migrasse ex terra lua, quam *χερσόνησον*, peninsulam ibidem vocat. Ipse vero negat id esse sibi probabile. Quamquam enim in maritimis oris nonnumquam fiunt eiusmodi exundationes maris, partem terræ submergentes; non tamen tantæ sunt, vt propterea integra natio necesse habeat aufugere, neque si facta est inundatio tempestate oborta, talis illa perpetuo manet, sed recurrit in mare aqua, terra siccatur, & contra nova pericula aggeribus molibusque munitur. Ipsa magna peninsula ad hunc vsque diem habitata multitudine populorum quos tenet, abunde probat, fictam falsamque fuisse illam ex inundatione migrandi causam atque rationem.

IX. Verior causa fuit, quæ omnium populorum septemtrionalium, in cultiores regiones, præsertim medio ævo, descendentium, vt Scytharum, Gothorum, Vandalorum, Hunnorum, Langobardorum, Auarum, Bulgarorum & ipso-
rum,

rum, quos scriptores illius ætatis *ἑπὶ τὸν ἄνακτα*, *Turcos orientales* vocant. Quod enim septentrio ex cæli inclinatione minus ferax frugum esset quam regiones aliæ; & barbari homines nescirent terræ colendæ rationem; crescente hominum multitudine in illas terras proficisci parabant, quarum eximiam fertilitatem fama præcognouerant. Egregie id Corn. Tacitus lib. iv Hist. cap. LXXIV oratione Cerialis, qua etiam Cimbrorum Teutonorumque mentionem fecerat, manifestauit. *Eadem, inquit, semper causa Germanis transcendendi in Gallias, libido atque auaricia, & mutandæ sedis amor, ut relictis paludibus & solitudinibus suis fecundissimum hoc solum vosque ipsos (Treuiros Lingonesque) possiderent.*

X. Inuenta causa, quæ sine dubio vera fuit, quamquam minus iusta, sed cum instituto veteres colonos expellendi, quæ summa iniuria est, coniuncta; ad iter describendum, quod ingressi sunt, ut in Italiam pervenirent, Cimbri Teutonique, nunc adgrediemur, quod vero difficilius ad inuestigandum est, dum pauca sunt quæ historiæ de illo tradant. Quod enim ingens multitudo erat & duo diuersi populi seu nationes; vno agmine vix ire potuerunt, sed diuisis copiis, ut commeatus facilius esset, diuersis itineribus ad Italiam videntur contendisse. Prima fama aduentantis barbaræ & ignotæ gentis Romanos terruit circiter annum 1000 Metello & Carbone consulibus. Tacitus satis probatus testis nobis est de Moribus Germanorum cap. xxxvii. *Sexcentimum, inquit, & quadragesimum annum urbs nostra agebat, quum primum Cimbrorum audita sunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone coss. ex quo si ad alterum imperatores Trajani consulum computemus, ducenti ferme & decem anni colliguntur. Tamdiu Germania vincitur.* Diuisis populis Cimbri eam viam secuti dicuntur, ut in Illyricum deuenirent, inde transcursuri in Italiam. Iter vagæ gentis quale fuerit, definiri non potest, quia incertum, rectane via an per ambages ad Illyrios

B

fines

fines progressi fuerint. Mediam certe Germaniam quæ circa Albim & Danubium est, oportet transiisse antequam in Noricum venirent indeque ad fines Illyriorum, per quos quousque processerint, æque dubium est atque incertum. Id tamen probabilius videtur, ad interiora Illyridis non pervenisse, quia Italiam, non Dalmatiæ montes, constituerant occupare, nec in Illyrica, sed Carnorum regione prope Illyricos fines primam pugnam cum Romanis commiserunt, ut ex Livio & Strabone mox probaturi sumus. Quantus terror tum Romanos ex sola fama & nuncio inuaserit, Eutropius prodit ineunte lib. v. tantus videlicet, quantus vix Hannibalis tempore Punici belli fuerat.

XI. Contra hos missus est Papirius Carbo consul, ut a transitu in Italiam prohiberet, qui vero infeliciter cum illis congressu primo depugnauit. *Livii Epitoma LXIII, Cimbrici, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab eis Papirius Carbo consul cum exercitu fusus est.* Si ille Livii liber superesset integer, plura & de gentis immanitate, & de itinere atque excursionibus intelligeremus: sed summario, quæ temporum iniuria est, adquiescere debemus, ex quo tamen hoc cognoscimus, vagando populandoque venisse ad extremas hæc Illyrici atque Italiæ regiones. Cladem Romanorum, ibidem a Cimbris acceptam, memorant etiam alii. Velleius lib. II cap. XII, *effusa immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris ac Teutonibus erat, quum Cæpionem Maniumque coss. & ante Carbonem Silanumque fudissent fugassentque, cetera.* Carbonis itaque clades prima fuit Romanis hoc bello Cimbrico inlatarum. Plutarchus etiam in Vita Marii pag. 414. ἢ τὰ Κάριον αὐτὸν φοβῆναι καὶ Καίριον, ἕως ἐνίκησαν οἱ πολέμοι; an vero Carbonis casus & Cæpionis terrent ab hostibus oppressorum? Certa ergo clades ipsa: certus annus, quia consul victus est, testante Livio: locus pugnae nunc certior etiam definiendus. Paternulus dixit in Gallis: sed de pluribus

ribus, quos coniungit, intellige, Cæpione, Manlio, Silano: non etiam de Carbone: nisi *Galliis* etiam Cisalpinam vna intelligas, ad quam illi populi, qui post Venetos erant sub Carnicis Alpihus, quodammodo etiam referebantur. Strabo lib. v. pag. 148. omnem dubitationem eripit. *Noreiam* urbem vocat, ad quam Carbo a Cimbris superatus fuit. Hanc dicit mille ducentis stadiis ab Aquilea abesse, positam ad flumen nauigabile, quod Tilauentum est, vt adeo *Noreia* in Carnorum Tauriscorumque confinio non ignoretur. *Nauigatur*, inquit, *aduerso flumine* εἰς Νωρήεαν πόλιν, περὶ ἣν Κνῶι & Κάεθων, συμβάλλων Κίμβροις, ἔδεν ἔπραξεν, *in Noreiam urbem, circa quam Cn. Carbo, cum Cimbris committens, male rem gessit.*

XII. A tempore quo Papirius Carbo in Carnis victus a Cimbris est, quid Cimbri anno insequente & proximo egerint, non omnino est compertum. Quamuis enim victores essent, non ausi tamen Italiam ante inuadere, quam cum sociis, quia alia via profecti fuerant, sese coniunxissent. Haud dubie ergo per superiores partes ex Illyrico & Carnis ita circueierunt Italiam, vt supra Alpes circa Heluetios & Allobroges in lucem Galliaē sese proferrent, quod vel ex pacto vel fama nuncio habuerant, ibi vel aduenisse Teutonos vel proxime expectari. Interea vagati sunt per Gallias, & tandem in Hispaniam irruperunt, dum, & illa vastata prouincia, a Celtiberis repulsi sunt in Gallias. quamquam nec tum certum satis sit, an etiam, & quando cum Teutonis se coniunxerint. De his ergo, & illorum itinere, quo in Galliam profecti sunt, nunc etiam est differendum.

XIII. *Teutoni* ex patria sua vel eodem tempore, quo Cimbri vel alio post anno profecti, Rhenum versus iter instituerunt, quo necesse fuit per tractum illos, qui inter Albin & Rhenum est, atque ita per maiorem Germaniaē partem esse vagatos. Superiorem Rhenum an inferiorem traiecerint, non quidem manifesto est proditum: pronius autem ad fi-

dem, inferiorem amnem transmisisse, quia mox in Eburonibus & Atuaticis apparuerunt. Cæsar lib. II B. Gall. cap. XXIX. *Atuatici ex Cimbris Teutonisque prognati, qui, quum iter in provinciam nostram atque Italiam facerent, his impedimentis, quæ secum agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depositis, custodia ex suis ac præsidio sex millia hominum una reliquerunt.* Hi post eorum obitum multos annos a finitimis exagitati, quum alias bellum inferrent, alias inlatum defenderent; consensu eorum omnium pace facta hunc sibi domicilio locum delegerunt. Eadem Dio Cassius lib. XXXIX sub initium: *Ἀττάτινοι ἔ τὸ γένος, τὸ τε φρόνημα τὸ τῶν Κίμβρων ἔχοντες, Atuatici & genere & ingenio Cimbræ erant.* Et Appianus Alexandrinus de Bellis Gallicis extremo, *ἦσαν τῶν Κίμβρων ἔ Τευτόνων ἐπίγονοι, erant* (quos Cæsar e Neruis & Atuaticis vincebat) *Cimbrorum Teutonorumque posteræ.* Teutonos autem Rhenum traiecisse, diserte Velleius dixit lib. II cap. VIII. *Tum Cimbræ, inquit, & Teutoni transcendere Rhenum, multis mox nostris suisque cladibus nobiles.* Coniungunt hi auctores Cimbræ cum Teutonibus, vel a nobiliore post gente sociatos barbaros nominantes, quamvis sine Cimbris essent: vel quod pars Cimbrorum cum Teutonibus profecti sunt, maiore illorum parte in Carnos antea & Illyricum digressa. Rheno traiecto inferiore non quidem potuerunt per Belgas non transire in provinciam Romanam, quamquam Remorum legati eodem lib. II cap. IV Cæsari narrant, *solos Belgas esse, qui patrum memoria omni Gallia vexata Teutonibus Cimbrisque intra fines suos ingredi prohibuerint.* Nam vix de omnibus hoc potest intelligi, sed de iis forsitan, qui longius ab Rheno remoti etiam superiore sunt, ad quem videntur inclinasse quum transitum ad Heluetios sibi pararent, cum iisque fœdere coniungerentur. *Ambrones & Tigurinos,* quod omnes annales dicunt, in societatem adiciuerunt, quod probabilius est a Teutonibus peractum fuisse, priusquam Cimbræ ex Illyrico & Carnis in Galliam

liam circa Heluetios erupissent. His enim vel in Hispania morantibus, vel in alios Galliarum populos forte profectis, Teutoni & Ambrones in præliis aduersus Marium nullos præterea socios dicuntur habuisse, vt infra de præliis pluribus tradetur.

XIX. Longe lateque tum Gallia fuit vastata, præter Belgicam, quæ restitit Cimbrorum sociorumque vexationibus, vt supra ex Cæsaris lib. 11. Gall. cap. 1 v. ostendimus, Belgas intra fines suos prohibuisse. Cimbro ingredi, quod non de primo transitu Teutonorum intelligas, sed de aliquot annis posteriori excursione per Gallias, cui soli Belgæ dicuntur restitisse. Quod autem fatum fuerit ceterarum Galliæ partium, Critognatus apud Cæsarem lib. VII cap. LXXVII ostendit. *Quid ergo, inquit, mei consilii est? facere quod nostri maiores nequaquam pari bello Cimbrorum Teutonorumque fecerunt, qui in oppida compulsi ac simili inopia subacti, eorum corporibus, qui ætate inutiles ad bellum videbantur, vitam tolerauerunt, neque se hostibus transdiderunt.*

XV. Vastationibus hisce videntur aliquot anni absumti esse, quia inter Carbonis cladem, qui consul fuerat quadagesimo post sexcentimum vrbis annum, vsque ad consulatum M. Silani, id est quadagesimum quartum annum, nihil occurrit in historia a Cimbris Teutonisque contra Romanos susceptum. Silano autem consule insigni clade rursus Romani adfecti sunt. Tum enim per legatos Cimbri Teutonique agrum ab Romanis petere cœperunt, quem quum hi non possent dare, neque æquum esset suum relinquere & aduenæ concedere multitudini, aut alios finitimos adigere ad emigrandum, vt externi peregrinique locum inuenirent: ferro sibi eum parare barbari constituerunt Florus lib. III cap. III, *misere legatos in castra Silani, inde ad senatum, petentes, vt Martius populus aliquid sibi terræ daret quasi stipendium: ceterum, vt vellet, manibus atque armis suis vteretur. Sed quas daret*

terras populus Romanus, agrariis legibus intra se dimicaturus?
Repulsi igitur, quod nequiverant precibus, armis petere constituunt.
Hinc initium cladium Romanarum in Gallia, de quibus idem
Florus pergit dicto loco narrare: *Sed ne primum quidem im-
petum barbarorum Silanus, nec secundum Manlius, nec tertium
Cepio sustinere potuerunt.* Nondum omnes sunt: plures
enumeravit Marianus miles quidam, apud Quintilianum.
Declam. III. conquestus: *strage nostrorum campi latent. iam
fugatorum Carbonis atque Silani sub comparatione felix militia
est. iacet post amissum Scaurus exercitum. Seruili Manliique
bina cum tot legionibus castra perdidimus.* Neque hic numerus
sufficiens est: Lucius quoque Caspius est addendus, a Tiguri-
nis cæsus, ut omnino sex, plerosque consulares exercitus per-
diderint Romani, antequam duce Mario vincerent, & tandem
Cimbros Teutonisque funderent atque delerent. Ex quo fa-
tis de robore & impetu Germanarum gentium, quæ tot exer-
citus Romanorum prostrauerunt, constare potest.

XVI. De singulis eo ordine agemus, quem Livijs no-
bis diuersis libris signauit, ut exinde de annis etiam iudicare
possimus. Postquam enim Epitoma eius LXIII de Carbonis
clade actum fuerat, Epitoma LXV de Silano ita est traditum:
*M. Iunius Silanus consul aduersum Cimbros infeliciter pugnavit.
Legatis Cimbrorum, sedem & agros, in quibus considerent, postu-
lantibus, senatus negavit.* Silani huius victi præter antea di-
ctos auctores meminit etiam Velleius Paterculus lib. II cap.
XII: *Carbonem Silanumque fudisse fugasseque* (Cimbros ac
Teutonos) *in Galliis.* Sed omnium clarissime nobis totam
causam reliquit descriptam Asconius Pedianus sub finem
commentarii in Ciceronis pro C. Cornelio. *M. Silanus, in-
quit, quinquennio ante consul fuerat, quam Domitius tribunus
plebis: atque ipse quoque aduersus Cimbros rem male gesserat.
Quam ob causam Domitius eum apud populum accusabat. Crimi-
nabatur, bellum cum Cimbris iniussu populi gessisse, idque princi-
pium*

pium fuisse calamitatum, quæ eo bello populus acceperat: ac de
eo tabellam quoque dedit: Sed plenissime Silanus absolutus est.
Miramur ergo, quid Eutropio in mentem venerit, quum lib.
iv. extremo scripsit: a M. Iunio Silano, collega Q. Metello, Cim-
bri in Gallia victi sunt. Lapsus memoria est bonus cetera histo-
riarum breuiator. nam infeliciter, Silanus, Liuius teste, pugna-
uit; aut, Pediano, male rem gesserat.

XVII. Hæc prima in Gallia clades, post illam in Car-
nis Papirianam: secunda quæ fuerit, sententiarum diuersitate
disceptatur. Liuius eadem Epitoma LXV cum Silani inteli-
citate coniunxit interitum L. Casii: tum demum Epitoma
LXVII Scaurum scribit a Cimbris victum captumque. Et
Tacitus de Germ. cap. xxxvii hoc ordine clades illas dispo-
suit: Germani Carbone, & Casio, & Scauro Aurelio, & Seruilio
Captive, M. Manlio fufis vel captis, quinque simul consulares ex-
ercitus populo Romano abstulerunt: vt ita Casii interitus cla-
dem Scauri videatur præcessisse. Contra Carolus Sigonius,
in Fastos consulares, Casii casum biennio postponit, ipsis fas-
tis persuasus, quibus, vt Casiodorus edidit, hic ordo consu-
lum obseruatur:

Quintus Metellus & M. Silanus,

Ser. Galba & M. Scaurus,

L. Casius & C. Marius.

Si itaque Silanus consulatum gesit quadragesimo quarto
anno, interque eum & Casium intercedit Scaurus; vtique
Scauri in Gallia imperium consulare prius fuit quam L. Casii.
In eo videtur cardo verti controuersæ, vtrum M. Aurelius
Scaurus, quum casus a Cimbris est, fuerit eiusdem anni con-
sul quod dixit Paterculus dicto loco, Scaurum Aurelium consu-
lem, & alios celeberrimi nominis viros (Cimbri) trucidarunt.
At Liuius Epitoma LXVII M. Aurelius Scaurus, legatus consulis,
a Cimbris fuso exercitu captus est. Negat hic consulem eo
anno fuisse: tantum legatum dicit consulis: quod, si recte facti
le

le habent, ultra L. Cassii consulatum proferendum est, quod
no bis etiam videtur probabilius, Liuius cum Tacito consenti-
ente. Cassii autem illius calamitas proxime infecta cladem
Silani non a Cimbris Teutonisue, sed horum sociis Tiguri-
nis fuit inlata. *Cæsar lib. i. Gall. cap. xii Is pagus appellaba-
tur Tigurinus. nam omnis ciuitas Heluetia in quatuor pagos diui-
sa est. Hic pagus vnus quum domo exisset, patrum nostrorum
memoria L. Cassium consulem interfecerat, & eius exercitum sub
iugum misit. Epitoma Liuii lxxv. L. Cassius consul a Tigurinibus
Gallis, pago Heluetiorum, qui a ciuitate secesserant, in finibus Allo-
brogum cum exercitu casus est. Milites, qui ex ea clade superauerunt,
obsidibus datis & dimidia rerum omnium parte, vt incolum-
nes dimitterentur, cum hostibus pacti sint. Memorat etiam
Paulus Orosius lib. v. cap. xv. Iisdem, inquit, Iugurthini belli
temporibus L. Cassius consul in Gallia Tigurinos vsque ad Oceanum
persecutus, rursusque ab iisdem insidiis circumuentus, occi-
sus est. Fuisse autem hunc Cassium cum C. Mario consu-
lem, quam Fasti Siculi dissentiant, adfirmat tamen Plinius
lib. x. cap. xiii.*

XVIII. Si Liuium sequimur, post Cassianam cladem
Scaurus legatus consulis male rem gessit & cum exercitu pe-
riit. Sigonius, vt prædiximus, dissentit, eo falsus, quod Scau-
rum in consulatu periisse persuasum habet, inductus forsan a
Velleio in illam opinionem, qui itidem Scaurum consulem
dixit, qui tantum consularis fuit & legatus consulis. In-
felicem eius pugnam omnes scribunt, Tacitus, Quintilianus,
Liuius, Velleius, & hic quidem *trucidatum* narrat; Quintilia-
nus declamatione III, *iacere post amissum exercitum*; Liuii
Epitoma lxxvii plenius: *M. Aurelius Scaurus legatus consulis,
a Cimbris fuso exercitu captus est: & quum in consilium ab eis
euocatus deterreret eos, ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo
quod diceret Romanos vinci non posse; a Bolo rege, feroci iuvene,
occisus est.* Plura de ipso non habemus, nisi quod consul
tuerat

fuerat anno proximo ante Cassium & Marium, quibus, si bene se fasti habent, succesit Seruilius Cæpio cum Artilio Serano, sub quibus videtur Aurelius Scaurus, legatus alterius consulis, vt Liuius loquitur, infeliciter cum hostibus pugnasse.

XIX. Quamuis enim vulgo credant, Cæpionem consulem fuisse ab hostibus fuisse: tamen id pugnat cum Liuius in Epitoma iam dicta, vbi proconsulem vocat; & cum Dione Cassio in Excerptis Valefianis pag. 631. vbi dicitur consuli Manlio siue Mallio *συνάρχων, imperio par, τῷ δὲ ἀξιώματι, οἷα ὑπάτης ὄντι* & *αὐτῆ ἡλαττέτο, titulis tamen & dignitate illo, utpote consule, minor erat.* Proinde Cæpionis calamitatem in annum post consulatum eius, quo Caius Manlius & Rurilius Rufus consules erant, id est quadragesimum octauum a sexcentesimo vrbs, reiiicimus. Fuit autem ille annus propterea infelix, quod bina castra & duo exercitus, alter consulis Manlii, alter proconsulis Seruili Cæpionis victi & prostrati sunt. Quintilianus dicto loco: *Seruili Manliique bina cum tot legionibus castra perdidimus.* Breuiator Liuii ex lib. LXVII, *ab eisdem hostibus Caius Manlius consul & Quintus Seruilius Cæpio proconsul victi prælio, castris quoque binis exuti sunt.* Notamus ergo in prædicto Velleii loco vt minus curate dictum, Cimbro ac Teutonos Cæpionem Manliumque *consules* fuisse fugasseque: quippe iam intelleximus non consulem eo anno Cæpionem fuisse, sed pro consule.

XX. Videtur coniuncta vtriusque clades fuisse, sed ita, vt culpa penes Cæpionem esset. Inuidia enim aduersus consulem, ne ille sibi laudem victoriæ præriperet, omnia fertur conturbasse, vt solus cum hoste confligeret. Iustus autem cum consule castra coniungere, primum recusauit, deinde coniunxit, quia metuebat ne solus consul hostem profligaret, quam gloriam illi inuidebat: & vt sibi primas laudes pararet impediretque consulem, coniunxit quidem castra cum eo, sed ita, vt media essent inter consulis castra & hostium.

C

Hæc

Hæc Dionis excerpta, ad quæ antea prouocabamus, tradunt, ex quibus intelligitur, ipsum sibi Seruilium fuisse causam infelicitatis. Vterque autem victus fuit, & hostes reddidit eorum clade ferociores. Præter Liuium id etiam Sallustius memorauit extremo lugurthino. *Per idem tempus, inquit, aduersum Gallos ab ducibus nostris Quinto Cæpione & M. Manlio male pugnatum. Gallos vocat, quia in Gallia commissa pugna, etiam cum Gallis, Cimbrorum sociis, quia Cimbris & Teutonnis tres Galliæ populi ex Heluætiis adiuncti erant, Ambrones, Tigurini Tugeni.* Et si enim historici tantum duas gentes nominarunt; tamen non dubitamus, quin cum Strabone, Posidonium secuto, lib. vii post initium, *Tugenos* adnumeremus, qui forte ceteros multitudine non æquauerunt, ideoque ab historicis & fama publica prætermisisti sunt. Orosius lib. v. cap. xvi de hac re ita scripsit: *Manlius consul & Quintus Cæpio proconsul aduersus Cimbro & Teutonas & Tigurinos & Ambrones, Gallorum & Germanorum gentes, quæ tunc, ut imperium Romanum exstinguerent, conspirauerant, missi, provincias sibi Rhodano fluuio medio diuiserunt. Vbi dum inter se grauisime inuidia & contentione disceptant, cum magna ignominia & periculo Romani nominis victi sunt: siquidem - - octoginta millia Romanorum sociorumque eadem tempestate trucidata, Antias scribit.* Loquitur de primis castris Rhodano diuisis, antequam coniungerentur. Tanto autem ex strage illa damno adfecti Romani sunt, ut diem illius pugnae inter nefastos, æque ut Allicensem, quod Plutarchus in Lucullo pag. 510. notauit, referrent. Florus, nescimus quo auctore, disiungit clades, Manliumque prius victum esse, quam Cæpionem, narrat. *Nec primum, inquit, impetum barbarorum Silanus, nec secundum Manlius, nec tertium Cæpio sustinere potuerunt.* Sed quod Dio dixit castra coniunxisse, probabile est vno tempore fuisse profligatos: quod vero in causa cladis Seruilius Cæpio, ut ex dictis apparuit, fuerat (quibus alia violatæ religionis suspicio

cio

cio accessit) idcirco male acceptus a ciuibus fuit, quum Romanam reuertisset. Valerius Maximus lib. i v cap. vi i exemplo 3. *Tribunus plebis Cæpionem in carcerem coniectum, quod illius culpa exercitus noster a Cimbris & Teutonis videbatur deletus, veteris arctæque amicitia memor publicæ custodia liberauit: nec eatenus amicum egisse contentus, etiam fugæ eius comes accessit.* At oblitus sui Valerius lib. v i cap. ix exemplo 13. *in publicis vinculis spiritum deposuisse Cæpionem, corpusque carnificis manibus laceratum,* memorauit. Durius hoc, quam pro Romana mansuetudine, ideoque prius sequendum magis est, præsertim quod & Liuius lib. lxxvii de pœna Cæpionis hæc tantum in epitoma reliquit: *secundum populi Romani iustionem. Cæpionis, cuius temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primi post regem Tarquinium imperiumque ei abrogatum.* Deviolata religione quod diximus supra, ita se habet, vt Orosius lib. v. cap. xv refert, Cæpionem capta Tolosatum vrbe magnam vim auri & argenti ex templo Apollinis sustulisse, quasi ad publicum aut sacrum alibi vsu seruaturus esset: clam autem custodibus interfectis, sibi per scelus rapuisse. Vnde etiam quæstio Romæ de ipso acta fuerit.

XXI. Quum itaque in summo timore Romani essent, ne Galli Germanique in Italiam penetrarent, &, tot ducibus cæsis, tot amissis exercitibus, non haberent cui hæc prouincia decerneretur; ad C. Marium, recentem Iugurthæ regis victorem spes omnis fuit conuerla. Florus dicto loco: *Adum erat, nisi Marius illi seculo contigisset.* Velleius Paterculus: *populus Romanus non alium repellendis tantis hostibus magis idoneum imperatorem, quam Marium, est ratus. Tum multiplicati consulatus eius.* Sed tum absens in Africa erat, ex qua quum reuertit, triumphauit de Iugurtha, & ad Cimbrorum bellum sociorumque animum adplicuit. Quod quum protraheretur, nec Cimbri Teutonique, victis Manlio & Cæpione, ad-

modum properarent in Italiam transire; quæstio noua in
disceptationem venit, quo anno Cimbri in Hispaniam recesserint. Sunt qui ante hoc tempus discessionem illam factam putent, propterea quia ab Lucio Casio cum solis Tigurinis in Allobrogum regione decertatum sit. Verum dubitatur, an id sufficiat ad comprobandum, quia tot nationes in vno hærere loco non poterant, neque comæatus eis sufficisset: sed vt diuersis ducibus parebant, nunc huc nunc illuc vagabantur, & prædas agebant, vnde vitam tolerarent: quo fieri vtique potuit, vt in solos Tigurinos consul Casius incideret. Quod si ergo Liuium eiusque ordinem sequemur, discessus Cimbrorum in Hispaniam Mario iterum consule factus fuit. Postquam enim triumphum Marianum descripserat, addit tandem: *Cimbri vastatis omnibus, quæ inter Rhodanum & Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populati, a Celtiberis fugati sunt: reuersique in Galliam bellicosos se Teutonis coniunxerunt.* Id quod non ita intelligendum est, quasi eodem anno, quo ingressi, reuertissent Cimbri ex Hispania, sed haud dubie ibidem etiam tempus vastandis tot locis consumserunt, vt aliis consulibus inuasisse Hispaniam, aliis reliquisse eandem statuendum sit. Secundus itaque & tertius consulatus Marii apparatus fuit extractus, nec prius, quam quarto consulatu eiusdem Marii, quo Q. Catulum collegam habebat, prælio pugnatum fuit cum hostibus.

XXII. Non metu, vt hostes interpretabantur, sed summa prudentia, & vere imperatoria, dilata pugna fuit a Mario, vt metus Romano militi eximeretur. Quum enim aliquoties male pugnatum fuit, & hostibus audacia creuit ex fortuna; non consultum est denuo periculis tremefactos milites exponere: vt Q. Fabius cunctator fecit, cuius hæc callidissima ars vincendi fuit, *differre pugnam seu nolle pugnare.* Idem hoc bello prudentissime fecit Marius. Erat enim contra



tra atrocioſiorem hoſtem, quam in Africa fuerat, miles exercendo præparandus. Itaque Marius aut in caſtris continuit milites, aut in opere exercitauit, vt & labore fortiores fierent, & mora quotidiani conſpectus hoſtium (nam propinqua caſtra erant) adluſcerent illorum toruitatem ferre, nec ſibi ab illa amplius timere. Prouocarunt ſæpius Romanos ad certamen; ſemper recuſauit conſul Marius, meliorem exſpectans rei gerendæ occaſionem. Pertæſi moram Cimbri circumeundo Alpes alio loco in Italiam per Noricos irrupere quæſiuerunt, quibus alter conſul Q. Catulus cum exercitu oppoſitus fuit; Teutoni vero & Ambrones, qui iuxta Marium relictæ erant, tandem præter Romana caſtra tranſibant Alpes verſus, quaſi tranſituri in Italiam, & per ludibrium rogabant, an aliquid ad parentes vellent Romani aut vxores; ſe proxime cum illis fore. Illo vero tranſitu, qui per aliquot dies extractus eſt propter multitudinem, Romanus miles magis magisque didicit barbarorum faciem, horribilem antea, contemnere. Transmiſſis omnibus Marius quoque caſtra mouit abſaræ & Rhodani confluente, ſi Oroſius recte deſignauit, & hoſtes ad Aquas Sextias adſecutus eſt, caſtraque illorum caſtris oppoſuit; & quia milites labore exercitatos habebat (nam *fossam Marianam*, nauigationibus, præſertim Maſſilienſium, perutilem, interea eſſecerant, quam Mela lib. II. cap. v, & Plinius lib. III. cap. iv. deſcripſerunt) quum, inquam, ſic milites exercitatos paratosque haberet, non dubitauit ille, vbi prima occaſio tulerit, ſigna in hoſtes conferre & acie dimicare.

XXIII. Ad victorias nunc Romanorum, poſt tantas clades acceptas, accedimus perluſtrandas. Scilicet ita ordo rerum cæleſti prouidentia conſtitutus eſt, vt damna, quæ admonent nos humanæ fragilitatis, meliorum ſubinde interuentu repenſentur. Et vt fortuna numquam ſimpliciter indulget, ſed aduerſos euentus interponit: ſic nec mala noſtra ita ſunt perpetua, vt non tandem lætioribus rebus ac ſucceſſibus permuentur. Tempus erat Romanam rempublicam, quæ

Deo semper curæ fuit, post diuturna mala recreari, id est post annum decimum aut ferme vndecimum a clade prima Papirio Carboni ad fines Illyricos inlata. Quarto enim demum consulatu Marii, id est anno sæculi quinquagesimo primo post sexcentiesimum vrbis, spes melior salutis & victoriæ adfulsit. Adsecutus erat hostes Marius ad Aquas Sextias, nouam tum coloniam Romanam, nunc quoque ciuitatem non incelebrem. Digressis Cimbris & Tigurinis, cum Teutonis res erat & Ambronibus. Cimbri autem, vt Plutarchus in Mario refert pag. 414. ἐλαχον διὰ Νορικών ἀνωθεν ἐπὶ Κάτλον χωρεῖν, ἔ τὴν παράδοσιν ἐκείνην εἰσέρχεται, *sortiti erant per Noricos superne aduersus Catulum proficisci, atque aditum illum [in Italiam] perrumpere.* De quo mox in Catuli rebus plura referentur. Prima pugna fuit eum Ambronibus, qui & ipsi pagus Heluetiorum erant, supra xxx millia armatorum sub signis habentes, vt Plutarchus in Mario pag. 416. prodidit. Hi separata castra a Teutonis habebant, iisque profligatis nox incubuit, qua nullam victor vietis quietem permisit, sed semper a paucis clamore excitato, quasi inuasuri essent territos, maceravit eos vigilia, vt postero die ad pugnandum essent debiliores. Sic enim Iulius Frontinus lib. 11 stratagematum cap. ix obseruauit: victor Marius, victis prælio Ambronibus, reliquias eorum & Teutonos, quia nox circumuenerat, circumsedens, sublatiis subinde clamoribus per paucos suorum territauit, insonnemque hostem detinuit; ex eo consecutus, vt postero die irrequietum facilius debellaret. Nec minus enim die altero fusi & prostrati sunt Teutoni, eorumque duces & rex Teutobochus, vt Florus vocat, capti, vt nihil hostium Romanis iam in Gallia superesset. O fidem hominum! quanta strages fuit edita. Florus poetica, vt solet, vsus hyperbole, tanto ardore dicit pugnatum esse, eamque cædem fuisse hostium, vt victor Romanus de cruento flumine, non plus aquæ biberit, quam sanguinis barbarorum. Plutarchus ait, Massilienses postmodum τοῖς ὁσίαις περιθειγῆσθαι τὰς ἀμπελώνας, *caesorum ossibus vineas circumsepisse.* Liius Epitoma LXIX tradit *caesa hostium ducenta*

ducenta millia, capta nonaginta. Cui incredibilior videtur numerus, minuat paullisper cum Paterculo dicente: *amplius centum quinquaginta millibus hostium priore ac postero die a Mario trucidatos, gentemque excisam Teutonorum.*

XXIV. Non par felicitas initio fuit penes Catulum, neque is valuit Cimbris resistere in Alpibus, quo minus illi perumperent, penetrarentque in subalpinam Italiam. Quod enim iterum Plutarchus pag. 418. notauit, Catulus Cimbrorum impetum sustinere non valens, nec territum militem retinere quin fugeret, coactus est retro recedere eo vsque vt *Αττίωνα, Athesin*, (non Tosam) eis, post Padum flumen maximum, obii- ceret, *Φραζόμεν* πρὸς τὰς διαβάσεις ἐνατέρωθεν ἰχυροῖς χαρ- κώμασι, *positis utrimque aduersus transitum vallis & aggeribus.* Verum neque hanc stationem, quin Cimbri transirent, tueri Catulus potuit. Is nuncius & urbem nouo terrore impleuit, & castris quoque Marii ex victoria gaudium interuertit. Rap- tim ergo Marius in auxilium collegæ copiis per Alpes trans- misis, opportuno aduenit tempore, quum hostes late vasta- ta Transpadana, denuo agrum & sibi ac lociis ab Romanis postulauerunt. Cimbri enim Teutonos expectabant, nescii, ad interneccionem cæfos deletosque esse, nec crediderunt prius, quam Marius captiuos duces & regem illis ostentaret. Sic desperatis rebus iam non pro sede occupanda, sed pro vita & salute in campo Raudio, qui ad Vercellas est, vt ex Plutarcho obseruamus, acerrime dimicauerunt: victi tamen & cæsi plu- rimi, pars quoque non exigua capti, & Catulo quoque eiusque copiis post fugam virtus in præcordia reuertit, fortiusque ex illa parte & præclarius pugnatum in hostes est, quam a victore exercitu Marii. Eutropius dicto loco: *Iterum a C. Mario & Q. Catulo contra Cimbro dimicatum est, sed a Catuli parte felicius. nam prælio, quod simul ambo gesserunt, CXL millia, aut in pugna, aut in fuga, cæsa sunt; LX millia capta. Romani milites ex utroque exercitu trecenti perierunt. Tria & triginta Cimbris signa sublata sunt. Ex his exercitus Marii duo reportauit: Ca- tuli*

tuli exercitus triginta & unum. Florus itidem: in patentissimo, quem Radium vocant, campo concurrere. milia inde ad sexaginta ceciderunt; hinc trecentis minus: per omnem diem conciditur barbarus. --- Boiorix rex in acie dimicans, impigre nec inuitus occubuit. Addit ducis astum, quam artem Cannarum vocat & Hannibalis imitamentum, elegisse nebulosum diem, ut hostem falleret; & ventosum, ut puluis in oculos & ora eius ferretur. Nec minus ille, qui Liuium excerptis, præclare eandem rem nobis tradidit. Cimbri, inquit, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsederat, & ad fluuium Athesin castellum editum insederat reliqueratque, quum virtute sua expliciti fugientem proconsulem exercitumque consecuti, in Italiam traiecissent; iunctis eiusdem Catuli & C. Marii exercitibus, prælio victi sunt ab eis, in quo caesa traduntur hostium CXL millia, capta sexaginta.

XXV. Pugnatum est III Calendas Sextiles, feruentissima æstate, ut vel anni tempus, præfertim intra Italiam, Cimbris populis, frigoribus aduetsis, per se fuerit incommodum. Feminis quoque Cimbrorum non defuit quod virtutis speciem referret, saltem indolem aliquam barbarica maiorem generosioresque ostenderet. Victis, cæsis maribus, dedere se, nisi honesta conditione, noluerunt, ipsæ ex castris plaustrisque libertatem telis contisque propugnantes. Et quum libertatis ac sacerdotii conditionem (hanc a victore postulauerant) non impetrassent, mori, quam seruire, maluerunt, elisisque infantibus suis, laqueo, etiam ex crinibus, si alius non suppeteret, facto, vitam sibi eripuerunt. Florus sæpe dicto loco hoc spectaculum descripsit, quod satis quidem atrocitatis habet, profectæ tamen ex indole Germanorum gentis pæne propria, ut libertatem omnibus rebus anteferrent, illamque tuerentur fortissime. Et quid miramur hæc in mulieribus, vitæ, fortunæ per omnia sociis maritorum? ipsæ bestię, ex Germania adductæ, per consuetudinem didicerant quod Romani milites admirarentur. Plinius enim lib. IIX. cap. XLI. canes ait,

Cim-

Cimbris caesis, domus eorum plaustris impositas defendisse, vt nec viris feminisque extinctis facilis praeda hostibus ad occupandum esset.

XXVI. Sic Teutoni, Ambrones, Cimbrici caesi omnes erant: superabant soli Tigurini, qui cum Cimbris ex Gallia in Noricum profecti, illis in Italiam irruptentibus, has partes sibi sumferant, vt subsidio Germanis essent, illosque transitus & ipsum Noricum ad incertos belli euentus pro Cimbris custodirent. Nec dubium custodiuisse aliquamdiu: clade autem Cimbrica audita, aut antea etiam, cognito hostium apparatu, diffugerunt omnes, vt vndique ab Alpibus nihil haberet Italia, quod posthac sibi a barbaris gentibus, quae conspirauerant in Romanos, extinctis & dilapsis omnibus, timeret. Florus praedicto loco: *tertia Tigurinorum manus, quae quasi subsidio Noricos infederat Alpium tumulos, in diuersa lapsa, fuga ignobili & latrociniiis euanuit.*

§. XXVII. Quinto Marii consulatu haec gesta sunt in Subalpina Italia, tum *Gallia Cisalpina* vocitata: & nullum genus laudum erat, quod non certamen in Marium congereretur. Quamuis enim Lutatius Catulus ex postrema illa victoria plus sibi, quam Marius, vindicare poterat: tamen Mario, vt Plutarchus ait pag. 421, *προσείδεται σύμψαν τὸ ἔργον, totum illud praclare factum imputatur*, quia & ipse consul erat; Catulus tantum pro consule: & nisi a Mario adiutus seruatusque fuisset Catulus, Cimbrorum impetum, cui in Alpibus concesserat, haud credebatur sustentaturus diutius fuisse: ad haec Marius superiore anno in Gallia solus Teutonos atque Ambrones, sine Catuli auxilio, gloriosa victoria deleuerat. Hinc sextus consulatus, *veluti praemium meritorum*, vt Velleius ait, C. Mario est datus, quamquam, quod Plutarchus adnotauit, ambitione multa illum, inuito optimo quoque Romanorum, parauerat. Hinc gratulationes, & tituli, ac tropaea, quae postea Sulla deiecit, Caius Caesars restituit, vt Suetonius in Vita tradit

D

cap.

cap. xi: illique soli triumphum voluit senatus decernere, quem ipse vero cum Catulo, ne milites offenderet, communicauit. Omnibus hisce honoribus, vtcumque amplissimis, maior illa laus erat, & omnium oribus sonabat, quam Cicero, ciuis eius, crebro repetebat, & æternis scriptis suis inseruit. In Catilinam I v cap. x, *Sit, inquit, in aeterna gloriae Marius, qui bis Italiam obsidione & metu seruitutis liberauit.* BIS, hoc est quarto & quinto consulatu, in Gallia Transalpina & Transpadana Italia, hostes barbaros, Italiam occupaturos, cædendo. Ideo Orat. III in Catilinam cap. x Marium vocat *custodem huius urbis*, eandem ob liberationem ab incurfione Germanicarum gentium. Id quod repetitur ad Quirites post reditum cap. iv, vbi itidem C. Marium vocat *custodem libertatis atque imperii Romani*. Bene tum actum cum Mario tuisset, si sexto illo consulatu, aut breui post, vita excessisset, antequam ciuile bellum concitaret, quod omnem gloriam eius spurcissime scædauit. Sed in ipso quoque contigit, quod T. Lilius lib. I x cap. xvii obseruauit, nihil magis felicitati heroum atque gloriae obstare quam longæuitatem, quia vel fortunæ inconstantia fiat, vel morem ex successu rerum in deterius immutatione, vt si diutius viuant summam adepti gloriam, insigni quadam calamitate adficiantur, quam Marius quidem superauit, crudelitatis autem ignominiam, ex ambitione contractam, euadere & superare non potuit.

XXVIII. Auxit honorem C. Marii dignitas operum, quæ ex manubiis dedicauit, ædem scilicet Honori & Virtuti, vt ante Marcellus fecerat Punico secundo bello Syracusis expugnatis. Testatur vetus inscriptio, quæ omnes consulatus Marii, & quid in vnoquoque gesserit, enarrat, etiam dedicationem sacræ ædis adiungit, quæ exscripta a Sigonio & Grutero est; a nobis, in quantum nostrum institutum postulat, excerpta:

C. MA-

C. MARIUS C. F. - - - - III CONSVL AB
SENS CREATVS EST. IIII CONSVL TEVTO
NORVM EXERCITVM DELEVIT. V CONSVL
CIMBROS FVGAVIT. EX IEIS ET TEVTO
NEIS ITERVM TRIVMPHAVIT - - - - DE
MANV BIEIS CIMBRICEIS ET TEVTONICEIS
ÆDEM HONORI ET VIRTVTI VICTOR FECIT.

Coniuncta hæc numina sua Romani voluerunt vel vno templo, vel
coniunctis proxime, vt vnum videatur, quia honor virtutis comes est,
neque separari ab illa potest. Videtur autem renouasse ædem Marcelli
Marius, non nouum condidisse. Pompeius Festus lib. xvii in voce
SVMMISSIOR: *Summiforem alius ædem Honoris & Virtutis C. Ma-
rius fecit, ne, si forte officeret auspiciis publicis, augures eam demoliri
cogerent.*

§. XXIX. Tandem de reliquiis Cimbrorum aliquid etiam dicen-
dum est. Neque enim existimandum, periisse omnem gentem tanta
clade, quamuis forsitan nulli aut pauci admodum ex acie in patriam re-
fugerunt. Sex millia illa Cimbrorum, quæ vt Cæsar refert lib. II B.
Gall. cap. xxix, in Atuatibus, primo in Galliam ingressu, relicta fuerant,
in immensum postea excreuerunt. Sed esto illos Teutonos potius,
quam Cimbro, fuisse, qui alia videntur via profecti, in Belgica sedem
vix figere potuerunt: tamen nec Cimbrorum nomen & populus in-
terit. Non enim credibile est, ad vnum omnes domo profectos fuisse,
vt nouas sedes occuparent: sed qui numero abundabant, aut spem
fortunæ melioris, cum periculis & difficultate coniunctam, præsentibus
rebus anteponi maluerunt; hi videntur egressi esse ex patria, re-
lictis, si non pluribus, tamen utique multis, quibus, vt poeta ait, sali-
num paternum satis mensa tenui splendebat. Nam post has clades &
Cæsarum temporibus Cimbro in antiquis sedibus, seu magna illa ab
Albis ostio peninsula fuisse, & nomen priscum conseruasse, graves &
probatae fidei testes litterarum monumentis tradiderunt. Strabo lib.
vii pag. 202, *De Cimbris*, inquit, *quædam inepte dicuntur, quædam proba-
bilitatem habent non mediocrem. Non enim hac de causa eos, vt incertis
vagarentur sedibus, & latrocinis victum quærerent, compulsos esse cre-
diderim, quia e peninsula, quam inhabitauerant, dilunio fuerint eiecti:*

ἢ γὰρ οὖν ἔχουσι τὴν χώραν, ἢν εἶχον πρότερον, nam hodieque illam
regionem inhabitant, quam tenuerant olim: nuperque Augusto lebetem,
qui apud ipsos sanctissimus erat, dono miserunt, amicitiam expetentes,
& veniam inlatarum iniuriarum; eamque consecuti, domum reuertentur.
Non equidem negamus damnum ingens Romano bello accepisse,
nec postea per aliquot sæcula facile superandum. Quæ omnino
caussa est, cur Tacitus Traiani æuo de Cimbris cap. xxxvii Germ.
scripserit: eundem Germania sinum proxime Oceano Cimbri tenent,
parua nunc ciuitas, sed gloria ingens. Ptolemæus etiam, qui post Ta-
citurum sub Marco Antonino, vt Suidas refert, floruit, in intima Cherso-
neso, quam Cimbricam vocat, Cimbrorum populos locauit, tamquam præ-
cipuos, (nam & alios adiungit) vt ab illis solis peninsula denomine-
tur. Claudianus, sub Honorio augusto non ignobilis poeta, Cim-
brorum aliquoties, tamquam sua ætate existentium, mentionem fe-
cit. De iv consulatu Honorii versu 450

- - - - latiusque paludibus exit

Cimber, & ingentes Albin liquere Cherusci.

idem mare, quod inter Rhenum est & Albin, eodem libro, versu 335
Cimbricum vocat Oceanum,

- - - - te Cimbrica Thetys, inquit,

Diuisum biuio consumit, Rhene, meatu.

Postea, quum Germani in tres magnas gentes diuiderentur, Francos,
Saxones & Alamannos, Cimbrorum clarum nomen a nouo *Saxonum*
(nam & hos Ptolemæus ad isthmum Chersonesi Cimbricæ posuerat)
tunc latius se proferente, ex vulgari vsu videtur sublatum esse, non
autem ex in memoria annalium, qua perpetuo viget, quod primi fuerint
qui Germanicis gentibus ad famam & gloriam aditum aperirent.

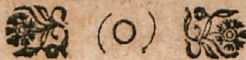
XXX. Forma reipublicæ Cimbrorum haud dubie fuit eadem
quæ ceterorum in Germania, de quibus Tacitus cap. xi tradit, habuisse
quidem reges atque principes, sed magna populi restrictos libertate,
vt pote qui auctoritate suadendi magis, quam iubendi potestate valuerint.

Tales fuere *Boiorix* Cimbrorum, quod nomen etiam Epitomæ LXVII

pro *Bolo* reddidit Gronouius; & *Teutobochus*, vt Florus, sive,

vt Eutropius & Orosius legunt, *Teutobodus*

Teutonorum.



i-
e-
&
e-
e-
n.
es
e-
ue
In
m
a-
m
&
ris
ni-
na,
ac
n-
ra
u-
oft

024 1251

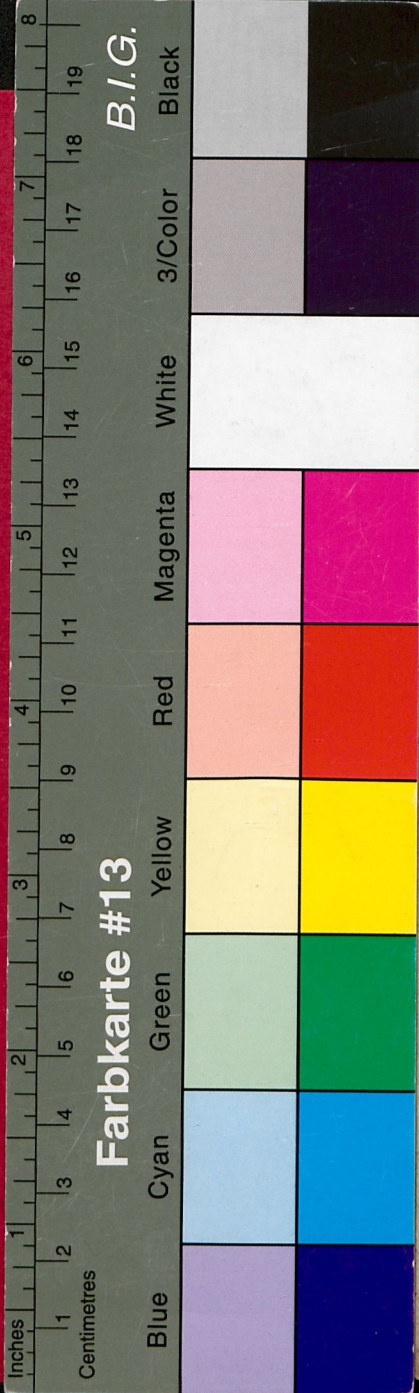
ULB Halle 3
003 104 63X



V017 Bd.







B.I.G.

Farbkarte #13

33

DISSERTATIO HISTORICA
DE
**CIMBRIS ET TEV-
TONIS,**
PRIMIS ROMANORVM ET GER-
MANIA HOSTIBVS,

Quam
IN REGIA FRIDERICIANA,
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS, ET PROVINCI-
ARUM BRANDENBURG. HÆREDE, & reliqua,

DIRIGENTE
CHRISTOPHORO CELLARIO,
HISTORIAR. PROFESS. P.
PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI

A. D. XVI. DECEMBR. c1o1ccc1
EXPONIT
FRIDERICVS ANDREAS PETERSEN,
GLVCKSBVRGENSIS HOLSATVS.

HALAE MAGDEBURGICAE,
Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ.